

گفت‌وگوی صبا با شهاب مهربان پور، کارگردان «به صدای زمین گوش کن»

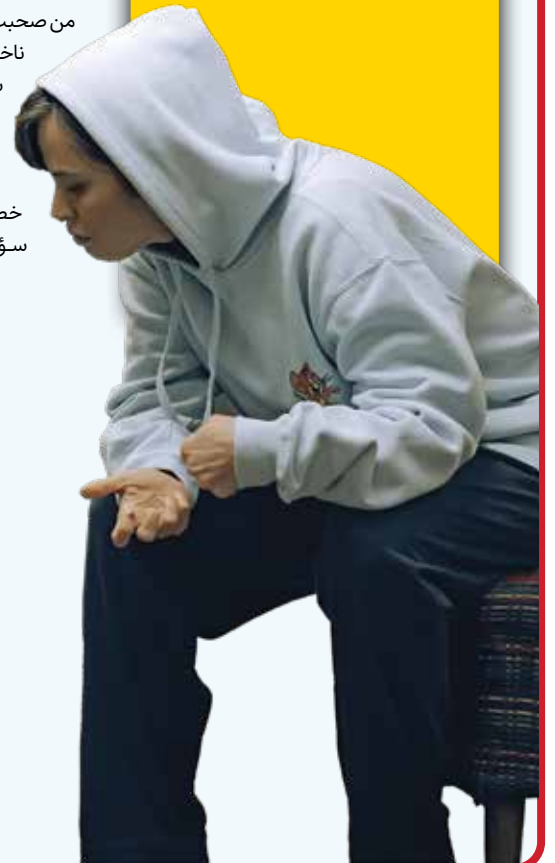
همه چیز از یک شنود ناخواسته شروع شد

معصومه دهقان

گفت‌وگو

شهاب مهربان پور، کارگردان فیلم کوتاه «به صدای زمین گوش کن»، در این گفت‌وگو از تجربه‌های شخصی می‌گوید که به ایده‌ی فیلم بدل شد؛ از کنجکاوی ناخواسته‌ای که به پرسشی اخلاقی انجامید، از شنیدن به‌عنوان عادت و از این‌که چگونه صدا می‌تواند بدون تصویر، تخیل و قضاوت تماشاگر را فعال کند. او تأکید می‌کند که فیلمش بیش از آن‌که درباره «شنیدن» باشد، درباره مرزهای اخلاقی مواجهه با زندگی خصوصی دیگران است.

فیلم داستان دو زوج همسایه را روایت می‌کند که با شنیدن صدای زندگی همسایه پایینی، وارد وضعیت پیچیده‌ای از مشاهده و قضاوت می‌شوند. «شنیدن» چگونه به محور درام شما تبدیل شد؟

راستش من احساس می‌کنم که «به صدای زمین گوش کن» اساساً فیلمی درباره «شنیدن» نیست. تم اصلی فیلم، اخلاق است. شنیدن در این‌جا بیشتر یک بستر روایی و ابزاری برای شکل گرفتن قصه است.

من فکر می‌کنم مخصوصاً با خلق این اثر در آغاز مسیر، با دغدغه‌های فلسفی تعریف شده سراغ شنیدن نمی‌روم. حداقل برای من این‌طور نیست. وقتی شروع به نوشتن می‌کنم، بیشتر یک کنجکاوی شخصی وجود دارد که مرا به سمت موضوع می‌برد. ایده‌ی این فیلم دقیقاً از یک تجربه‌ی شخصی آمد. یک روز در دفترم بودم؛ در فضای آپارتمانی شهری که همه چیز به هم نزدیک شده است. اتفاقی متوجه شدم همسایه‌ام درباره من صحبت می‌کند. صدا از دریچه کولر می‌آمد. ناخواسته کنجکاو شدم و گوش دادم. این شنیدن کم‌کم تبدیل به عادت شد.

اما یک روز از خودم پرسیدم: «چرا دارم این کار را می‌کنم؟» شاید حرفی بزند که نباید بشنوم، شاید وارد حریم خصوصی‌اش شده‌ام. همین سؤال، همین مکت

اخلاقی، جرقه‌ی شکل‌گیری فیلم شد. در فرم فیلم، «گوش دادن فعال» چگونه بازتاب پیدا می‌کند؟

خود عمل شنیدن ذاتاً کنش‌مند است. همین ویژگی کمک کرد فرم روایت به‌طور طبیعی شکل بگیرد. ما دو نفر را داریم که حرف می‌زنند و دو نفر را که گوش می‌دهند. این رفت‌وبرگشت ساده، به‌طور ناخودآگاه یک ساختار روایی ایجاد می‌کند. من کار پیچیده‌ای نکردم. فیلمنامه را خودم نوشته بودم و سعی کردم همان منطق ساده را حفظ کنم. این‌که شنیدن و شنیده شدن، خودش تبدیل به فرم شود.

فیلم، کنجکاوی و فضولی را کنار هم قرار می‌دهد. آیا قصد طرح یک پرسش اخلاقی را داشتید؟

کاملاً. فیلم دارد درباره اخلاقیات حرف می‌زند. ما شاهد شنود بخش خصوصی زندگی یک زوج در آستانه جدایی هستیم. از آن طرف، زوج دیگری داریم که شنیدن برایشان تبدیل به عادت شده. تلاشم این بود که در فضایی نسبتاً ساده و حتی گاهی شیرین، نشان بدهم که قرار نیست به هر چیزی که اطراف‌مان اتفاق می‌افتد، سرک بکشیم. این توجه بیش‌ازحد به زندگی دیگران، الزاماً به نتایج خوبی ختم نمی‌شود.

عنوان «به صدای زمین گوش کن» چه نسبتی با فیلم دارد؟

عنوان بیشتر برایم کارکرد فرمی داشت تا معنایی. اسم اولیه فیلم «شنیدن» بود، اما به دلیل سابقه‌ی استفاده از این عنوان، تغییرش دادم. واقعیت این است که خیلی هم به لایه‌های معنایی اسم فکر نکردم. «به صدای زمین گوش کن» برایم خوش صدا و جذاب بود، همین.

انتخاب بازیگران چگونه انجام شد؟

تلاش کردم از نظر ظاهری و جنس بازی، به فیلمنامه نزدیک باشند. واقعاً از همکاری با همه آنها لذت بردم.

شیرین اسماعیلی، سیاوش چراغی‌پور و پرتو مهر، همه بسیار حرفه‌ای بودند و با وجود محدودیت زمان، کمک بزرگی به فیلم کردند.

رابطه‌ی صدا، سکوت و احساسات شخصیت‌ها چگونه در میزانشن و تدوین شکل گرفت؟ شنیدن خودش فرم دارد. سعی کردم بیشتر به میزانشن و حرکت دوربین تکیه کنم تا کات. فیلم کم‌کات است و بیشتر بر اساس حرکت و فاصله‌گذاری پیش می‌رود.

زوج طبقه بالا در ابتدا به هم نزدیک‌اند و به تدریج فاصله می‌گیرند؛ زوج طبقه پایین دقیقاً در تضاد با آن‌ها حرکت می‌کنند. این تقابل، بدون تأکید دیالوگی، در تصویر شکل می‌گیرد.

ابهام در روایت چقدر آگاهانه بوده است؟ بخش‌هایی از فیلم عمداً به تخیل مخاطب واگذار شده است. جایی که فقط صدا داریم و تصویر نه. تماشاگر خودش باید تصور کند. این مشارکت ذهنی، بخشی از تجربه‌ی فیلم است.

درباره طراحی صدا چقدر درگیر جزئیات فنی بودید؟

جزئیات فنی بیشتر در حوزه صداپرداز و صداگذار است، اما آن‌چه برای من مهم بود، کارکرد دراماتیک صدا بود، نه پیچیدگی تکنیکی آن.

کار با بازیگران در انتقال «ناظر بودن» شخصیت‌ها چگونه پیش رفت؟

زمان تمرین بسیار محدود بود. بعضی بازیگران حتی روز فیلم‌برداری اضافه شدند. همه چیز در فیلمنامه طراحی شده بود و بازیگران بر اساس همان متن جلو رفتند. خوشبختانه نتیجه قابل قبول شد.

پذیرش فیلم در جشنواره فیلم کوتاه تهران را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

من اصولاً اعتقادی به داوری هنر ندارم. داوری یعنی چارچوب، و چارچوب با خلق در تضاد است. اما طبیعتاً دیده شدن و تشویق شدن خوشحال‌کننده است. انتخاب فیلم، سلیقه‌ی هیأت انتخاب بوده.

فیلم کوتاه چه امکانی برای شما ایجاد کرد؟

فیلم کوتاه برای من مشق است. هنوز هم مشق می‌کنم. فیلم در نهایت چه پرسشی را مطرح می‌کند؟ این‌که فهم ما از اتفاقات اطراف‌مان همیشه درست نیست. ممکن است قضاوت‌مان اشتباه باشد. به صدای زمین گوش کن درباره همین تردید است.

این فیلم را در نسبت با دیگر فیلم‌های کوتاه چگونه می‌بینید؟

از ابتدا می‌خواستم تجربه‌ی شخصی خودم را بسازم. فیلم مدل خودش را دارد؛ چه درست باشد چه غلط. شاید همین تفاوت باعث دیده شدنش شده باشد.

انار، گنج از دل طبیعت
نوشیدنی بدون گاز
ساندیس

